

**GENERALNA SAMOEFIKASNOST
KOD RUKOMETAŠA U
ZAVISNOSTI OD POZICIJE U
TIMU**

**GENERALIZED SELF-EFFICACY
OF HANDBALL PLAYERS
ACCORDING TO PLAYING
POSITION IN THE TEAM**

SAŽETAK

Cilj istraživanja je da se utvrdi da li postoje statistički značajne razlike u generalnoj samoefikasnosti kod sportista koji se bave rukometom u zavisnosti od njihove pozicije u timu. Uzorak ispitanika obuhvata 127 ispitanika, od toga 83 rukometaša i 44 rukometašice, iz 10 rukometnih klubova u Srbiji. Uzimajući u obzir da ne postoje statistički značajne razlike u generalnoj samoefikasnosti između ispitanika različitog pola ($p=0,909$), ukupan uzorak je na osnovu varijable pozicija u timu podeljen u četiri grupe: golman ($n=19$), spoljni napadač ($n=48$), krilo ($n=43$), kružni napadač ($n=17$). U istraživanju je primenjena Skala generalne samo-efikasnosti (SGSE; Schwarzer & Jerusalem, 1981). Rezultati pokazuju da ne postoje statistički značajne razlike u generalnoj samoefikasnosti kod sportista u zavisnosti od njihove pozicije u timu ($p=0,581$); svaka pozicija u timu je relativno jednako uverena u svoje sposobnosti, bez obzira da li će od nje da zavisi ishod utakmice. Polazeći od rezultata prethodnih istraživanja i specifičnosti rukometa, u radu se diskutuju moguća objašnjenja rezultata, odnosno njihovo značenje kod sportista i trenera u treningu i takmičenju.

Ključne reči: *samoefikasnost, rukometaši, rukometašice, pozicija u timu.*

**Goran Žakula¹, Tatjana
Tubić¹ i Saša Jovanović²**

¹ Fakultet sporta i fizičkog
vaspitanja, Univerzitet u Novom
Sadu, Srbija

² Fakultet fizičkog vaspitanja i
sporta, Univerzitet u Banjoj
Luci, Bosna i Hercegovina

Originalni naučni članak
doi:10.5550/sgia.171301.se.ZTJ
UDC: 796.322.085
COBISS.RS-ID 6760216

Primljeno: 13.05.2017.
Odobreno: 20.06.2017.

Korespondencija:
Goran Žakula
zakulagoran990@gmail.com

Sportlogia 2017, 13 (1), 46-52.
E-ISSN 1986-6119

UVOD

Svaka pozicija u sportu nosi niz specifičnih situacija koje zahtevaju uverenost igrača da će svojim aktivnostima biti odgovoran za uspešnost ishoda utakmice. Posmatrajući pozicije u rukometu, svaka pozicija u napadu ima specifične tehničke, fizičke i psihološke zahteve (Clanton i Dwight, 1997). Jedan od psiholoških zahteva predstavlja samoeфикаsnost, što se manifestuje uverenjem igrača u svoje veštine. Prema Banduri (Bandura, 1997) samoeфикаsnost direktno utiče na izvedbu sportiste. Bandura ističe da je samoeфикаsnost situaciono specifična, što nam ukazuje da svaka pozicija rukometaša po svojoj specifičnosti zahteva određeni nivo samoeфикаsnosti. Dodatak tome jeste postojanje direktne linearne povezanosti nivoa generalne samoeфикаsnosti i izvedbe (Haney i Long, 1995). Samoeфикаsnost u sportu (Feltz, 2007) predstavlja problem koji se poslednjih tridesetak godina proučava u okviru bavljenja različitom sportskom granom, dok isto tako predstavlja jedan od pokazatelja suočavanja sa stresom kod sportista. Analizirajući razlike u samoeфикаsnosti u odnosu na poziciju u timu, ovu temu je obuhvatilo par studija (Weigand i Stockham, 2000; Michele, 2006). Vajgand i Stokam (Weigand i Stockham, 2000) su utvrdili da postoje statistički značajne razlike između igrača odbrane i veznog reda, koji su pokazali više skorove u samoeфикаsnosti u odnosu na napadače. Mišel (Michele, 2006) je u svojoj doktorskoj disertaciji pronašao razlike u samoeфикаsnosti između ragbista na različitim pozicijama. Na osnovu njegovog istraživanja, koje je obuhvatilo ragbiste u selekcijama ispod 19 godina, rezultati su pokazali da ragbisti na poziciji otvarača i zadnje trojke imaju viši nivo samoeфикаsnosti u odnosu na talonere, cente, stubove i halfove. Treba istaknuti i da su istraživanja u okviru samoeфикаsnosti, koja su obuhvatila suočavanje sa stresom, dokazala da postoji direktna relacija samoeфикаsnosti sa nivoom kompetitivne anksioznosti kod sportista (Treasure, Monson i Lox, 1996). Temom nivoa kompetitivne anksioznosti u odnosu na poziciju u timu bavilo se nekoliko prethodnih istraživanja (Sewel i Edmondson, 1996; Guillen i Sanchez, 2009) koja su pokazala relativnu nesaglasnost u rezultatima. U istraživanju koje je sproveo Gulijen i Sančez (Gullien i Sanchez, 2009) nisu utvrđene statistički značajne razlike u nivou kompetitivne anksioznosti između košarkaša u zavisnosti od njihove poziciju u timu. Međutim u studiji Sevela i Edmonsona (Sewel i Edmonson, 1996) pronađene su statistički značajne razlike u nivou kompetitivne anksioznosti između igrača na poziciji golmana i odbrane u odnosu na igrače veznog reda i napada, gde su igrači na poziciji golmana i odbrane imali niže nivoe kompetitivne anksioznosti u odnosu na ostale pozicije.

Cilj ovog istraživanja je da se analiziraju razlike u generalnoj samoeфикаsnosti kod rukometaša prema njihovoj poziciji u timu.

METOD

Ukupan uzorak ispitanika obuhvata 127 sportista koji se bave rukometom, od toga 83 rukometaša i 44 rukometašice seniorskih selekcija. Istraživanje je obuhvatilo 10 klubova na teritoriji Srbije, 6 muških i 4 ženska kluba. Ispitanici su podeljeni u četiri grupe prema poziciji u timu: *golman* (n=19), *spoljni napadač* (n=48), *krilo* (n=43), *kružni napadač* (n=17), prema polu: *muški* (n=83) i *ženski* (n=44), kao i prema nivou takmičenja: *Super liga* (n=18), *Super B* (n=39), *Prva liga* (n=53) i *Druga liga* (n=17).

U istraživanju se koristio upitnik Skale generalne samoeфикаsnosti (SGSE) (Schwarzer i Jerusalem, 1981; citirano u Weinman, 1995). Upitnik sadrži 10 ajtema i odnosi se na optimistična

samouverenja u suočavanju sa stresnim situacijama. Upitnik je Likertovog tipa, sa 4 tvrdnje koje predstavljaju stepen slaganja ili neslaganja. Relijabilnost upitnika se kreće od 0,76 do 0,90 zavisno od konkretnog istraživanja (Cable i Judge, 1994; Earley i Lituchy, 1991; Gardner i Pierce, 1998; Riggs i Knight, 1994; Schaubroeck i Merritt, 1997; Smith i Foti, 1998) (citirano kod Chen, Guly i Eden, 2001).

Istraživanje podrazumeva uzorak nezavisnih varijabli: pozicija u timu (*golman, spoljni napadač, krilo, kružni napadač*), dok je prediktorska varijabla predstavljala: samoefikasnost (*generalizovana samoefikasnost*).

Istraživanje je provedeno jednokratno u 10 klubova koji se nalaze na teritoriji Srbije. Obuhvaćeni su sledeći klubovi: RK „Jugović“ Kać, RK Žabalj, RK Jabuka, ŽRK „Dinamo“ Pančevo, ŽRK „Radnički“ Obrenovac, RK „Radnički“ Obrenovac, ŽRK „Radnički“ Kačarevo, ŽRK „Proleter“ Zrenjanin, RK „Proleter“ Zrenjanin i RK Voždovac Beograd.

Statistička obrada podataka se radila u programu *IBM SPSS statistics* i obuhvatila je test normalizacije *Shapiro–Wilk test*, kao i deskriptivnu statistiku, dok su razlike između grupa analizirane preko neparametrijskih metoda obrade podataka, a to su *Mann-Whitney test* i *Kruskall – Wallis test*.

REZULTATI

S obzirom da ne postoje statistički značajne razlike u generalnoj samoefikasnosti između rukometaša i rukometašica ($p= 0,654$) prikazano u Tabeli 3, kao ni između ispitanika različitog ranga takmičenja ($p=0,500$) prikazano u Tabeli 4, pri predstavljanju rezultata ukupan uzorak tretiran je kao homogena grupa, a razlike u generalnoj samoefikasnosti su ispitivane samo u zavisnosti od njihove pozicije u timu. U Tabeli 1 prikazane su vrednosti testa normalizacije u zavisnosti od pozicije igrača u timu.

Tabela 1 - Vrednosti testa normalizacije u zavisnosti od pozicije u timu

	golman N=19	spoljni napadač N=48	krilo N=43	kružni napadač N=17
	p	P	p	p
samoefikasnost	0,184	0,004	0,185	0,164

Legenda: Shapiro-Wilk test normalizacije, statistička značajnost na nivou $p \leq 0.05$

Prema rezultatima u Tabeli 1, primećeno je da postoje statistički značajna odstupanja od normalne distribucije među igračima na poziciji *spoljni napadač*, dok u ostalim grupama nema odstupanja. U Tabeli 2 dati su pokazatelji deskriptivne karakteristike u generalnoj samoefikasnosti kod grupa ispitanika formiranih prema poziciji u timu.

Tabela 2 - Deskriptivne karakteristike grupa u varijabli generalna samoefikasnost

	golman N=19		spoljni napadač N=49		krilo N=43		kružni napadač N=17	
	AS	SD	AS	SD	AS	SD	AS	SD
samoefikasnost	3,43	0,35	3,31	0,35	3,25	0,42	3,31	0,28

Legenda: AS – aritmetička sredina, SD – standardna devijacija

Rezultati prikazani u Tabeli 2, prema vrednostima aritmetičke sredine u samoeфикаsnosti, ukazuju na sličnosti između grupa.

U tabelama 3 i 4 prikazani su rezultati testa razlika u generalnoj samoeфикаsnosti između grupa prema polu i prema nivou takmičenja.

Tabela 3 - Vrednosti Mann-Whitney testa po grupama u odnosu na pol

	Muški	Ženski	Mann-Whitney
	N=83	N=44	N=127
	Mean Ranks	Mean Ranks	p
samoeфикаsnost	62,94	66,00	0,654

Legenda: Mann-Whitney test razlika između grupa, statistička značajnost na nivou $p \leq 0,05$

Tabela 4 - Vrednosti Kruskal Wallis testa po grupama u odnosu na nivo takmičenja

	Super Liga	Super B	Prva Liga	Druga Liga	Kruskal Wallis
	N=18	N=39	N=53	N=17	N=127
	Mean Ranks	Mean Ranks	Mean Ranks	Mean Ranks	p
samoeфикаsnost	73,97	64,04	63,47	55,00	0,500

Legenda: Kruskal-Wallis test razlika između grupa, statistička značajnost na nivou $p \leq 0,05$

Prema rezultatima iz tabela 3 i 4, ne postoje statistički značajne razlike u generalnoj samoeфикаsnosti između rukometaša prema njihovom polu, kao i prema nivou takmičenja. Bilo kako, koeficijenti značajnosti iz obe tabele uzeti su u analizu da bi se izolovala varijabla *pozicija u timu*.

U Tabeli 5 prikazane su vrednosti *Kruskal-Wallis testa* razlika po grupama u samoeфикаsnosti u odnosu na poziciju u timu. U kolonama su prikazane vrednosti Mean Ranks za svaku od četiri navedene grupe.

Tabela 5 - Vrednosti Kruskal-Wallis testa po grupama u odnosu na poziciju u timu

	golman	spoljni napadač	krilo	kružni napadač	Kruskal Wallis
	N=19	N=49	N=43	N=17	N=127
	Mean Ranks	Mean Ranks	Mean Ranks	Mean Ranks	p
samoeфикаsnost	73,94	64,57	59,83	62,06	0,581

Legenda: Kruskal-Wallis test razlika između grupa, statistička značajnost na nivou $p \leq 0,05$

Vrednost *Kruskal-Wallis* testa u Tabeli 5 ukazuje na to da ne postoje statistički značajne razlike u generalnoj samoeфикаsnosti u zavisnosti od pozicije u timu.

Rezultati prikazani u Tabeli 6 prikazuju poziciju mediane skorova generalne samoeфикаsnosti posmatrajući svaku poziciju u timu.

Tabela 6 - Pozicija mediane po grupama u zavisnosti od pozicije u timu

pozicija u timu	golman	spoljni napadač	krilo	kružni napadač
	N=19	N=49	N=43	N=17
	Median	Median	Median	Median
samoeфикаsnost	3,40	3,30	3,30	3,40

Prema rezultatima u Tabeli 6, primećujemo da je pozicija mediane skoro identična na svim pozicijama u timu.

DISKUSIJA

Rezultati ovog istraživanja ukazuju da ne postoje statistički značajne razlike u generalnoj samoeфикаsnosti kod igrača rukometa u zavisnosti od pozicije u timu ($p=0,581$). Ipak, prikazani rezultati nisu saglasni sa prethodnim istraživanjima koja su se bavila analizom razlika u samoeфикаsnosti u zavisnosti od pozicije u timu (Weigand i Stockham, 2000, Michele, 2006). Međutim, treba istaknuti razliku u podeli grupa, gde su u istraživanju Vajganda i Stokhama (Weigand i Stockham, 2000), one podeljene na poziciju *vezni red*, *napad* i *odbrana*, dok se podela pozicija ove studije vodila Brejovim, Balagerovim i Dudovim (Bray, Balaguer i Duda, 2004) stavom da povećana samoeфикаsnost poboljšava izvedbu prema poziciji igrača u timu i odnosi pretežno na parametre u napadu. Zato su se u ovom istraživanju ispitanici podelili prema pozicijama koje igraju isključivo u napadu. U istraživanju Mišel (Michele, 2006), uzorak ispitanika je isto tako drugačije podeljen u grupe, odnosno uzorak je obuhvatio pozicije i u odbrani i u napadu, a autor ukazuje da ti položaji imaju veći uticaj na ishod utakmice. U ovom istraživanju, pokazalo se da svaka pozicija ima jednak učinak na ishod utakmice.

Istraživanja koja su dobila statistički značajne razlike u nivou kompetitivne anksioznosti uzimajući kao faktor poziciju u timu (Sewel i Edmonson, 1996, Guillen i Sanchez, 2009) parcijalno su podržane sa rezultatima ovog istraživanja. Zapravo, u istraživanju Sevela i Edmonsona (Sewel i Edmonson, 1996) dobijeni su rezultati koji su pokazali da sportisti na poziciji golmana statistički se razlikuju u nivou kompetitivne anksioznosti u odnosu na ostale pozicije. Međutim, kao i u istraživanju Vajganda i Stokhama (Weigand i Stockham, 2000) ispitanici su podeljeni slično prema sledećim grupama: *golman*, *odbrana*, *vezni red* i *napad*. Bez obzira na razlike u podeli, prema rezultatima dobijenim u ovom istraživanju golmani ne pokazuju statistički značajne razlike u generalnoj samoeфикаsnosti u odnosu na ostale pozicije. U studiji Giljena i Sančeza (Guillen i Sanchez, 2009) rezultati su pokazali da ne postoje statistički značajne razlike ($p=0,07$) u nivou kompetitivne anksioznosti posmatrajući poziciju košarkaša. Međutim, njihovi rezultati su u direktnom slaganju sa rezultatima ovog istraživanja. Treba uzeti u obzir razlike u broju ispitanika koje su ova dva istraživanja obuhvatila (Guillen i Sanchez; $n=84$), jer izgleda da bi se došlo do drugačijih rezultata da je broj ispitanika bio sličan broju ove studije.

ZAKLJUČAK

Treba istaknuti ograničenja ovog istraživanja, što karakteriše sama činjenica da mnogi faktori koji pomažu u objašnjenju razlika u samoeфикаsnosti rukometaša, kao što su osobine ličnosti ili emocionalni status ili interpersonalni odnosi unutar ekipe, nisu kontrolisani, a sam efekat igranja na različitoj poziciji u timu na samoeфикаsnost se izdvojeno ispitivao. Ovi rezultati ipak ukazuju da u rukometu svaka pozicija u timu je relativno jednako uverena u svoje sposobnosti, bez obzira da li će od nje zavisiti ishod utakmice. Isto tako, ovaj podatak predstavlja

činjenicu za trenere i rukometaše, ne uzimajući u obzir kakva je taktička postavka ekipe, da se svaka pozicija jednako suočava sa stresom, bez obzira na nivo odgovornosti koju nosi sama pozicija. Sama tema istraživanja skreće pažnju na prilično zanemarenu oblast proučavanja u sportu koji se tiče psiholoških aspekata bavljenja takmičarskim sportom, jer sama strukturalna analiza rukometa je pokazala dinamičnost u takmičenju koja zahteva visok nivo samoeфикаsnosti.

LITERATURA

- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. New York, USA: Freeman.
- Bray, S. R., Balaguer, I., & Duda, L.J. (2004). The Relationship of Task Self-Efficacy and Role Efficacy Beliefs to Role Performance in Spanish Youth Soccer. *Journal of Sports Sciences*, 22, 429-437.
<https://doi.org/10.1080/02640410410001675333>
PMid:15160596
- Chen, G., Guly, S., & Eden, D. (2001). Validation of New General Self – Efficacy Scale. *Organizational Research Methods*, 4, 62-83.
<https://doi.org/10.1177/109442810141004>
- Clanton, R., & Dwight, P.M. (1997) *Team Handball: Steps to Success*. Human Kinetics.
PMCID:PMC163723
- Feltz, D. L. (2007). Efficacy belief in sport: research on athletes, teams, and coaches. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 78, 2–3.
- Guillen, F., & Sanchez, R (2009) Competitive anxiety in expert female athletes: Sources and intensity of anxiety in national team and first division spanish basketball players. *Perceptual and Motor Skills*, 109, 407-419.
<https://doi.org/10.2466/pms.109.2.407-419>
PMid:20037995
- Haney, C. J., & Long, B. C. (1995). Coping effectiveness: A path analysis of self efficacy, control, coping and performance in sport competitions. *Journal of Applied Social Psychology*, 25, 1726-1746.
<https://doi.org/10.1111/j.1559-1816.1995.tb01815.x>
- Michelle, A. (2006) Sport psychological skills that distinguish between u/19 club rugby players of different participation levels and positional groups. Doctoral dissertation, North West University, RSA.
- Sewell, D.F., & Edmonson, A.M. (1996). Relationships between field position and pre-match competitive state anxiety in soccer and field position and pre-match competitive state anxiety in soccer and field-hockey. *International Journal of Sport Psychology*, 27(2), 159–172.
- Treasure, D.C., Monson, J., & Lox, C. (1996). Relationship between Self-efficacy, Wrestling performance, and Affect Prior to Competition. *Journal of Human Kinetics*, 10,73-83.
<https://doi.org/10.1123/tsp.10.1.73>
- Weigand, D.A., & Stockham, K.J. (2000). The Importance of Analyzing Position – Specific Self – Efficacy. *Journal of Sport Behavior*, 23, 61-69.
- Weinman, J., Wright, S., & Johnston, M. (1995). *Measures in health psychology: A user's portfolio. Causal and control beliefs*. Windsor, UK: NFER-NELSON.

SUMMARY

The aim of this study is to determine statistic significant differences in self-efficacy of handball athletes according to their playing position. The sample consists of 127 handball players from 10 clubs in Serbia, 83 of them are males and 44 are females. All participants are divided in 4 groups (wing, back player, goalkeeper and line player), with an assumption that there are no significant differences between male and female handball players ($p = .909$). General Self-Efficacy Scale (SGSE; Schwarzer, & Jerusalem, 1981) is applied. Results indicate that there are no significant differences in self-efficacy beliefs in handball players according the playing position in the team ($p = .581$); handball players on each playing position in the team is equally assured in their skills, regardless the fact that the position activities will affect the outcome of the game. As regards the findings of previous studies and the specificity of handball, this paper provides possible explanation of the obtained results and their implementation in everyday activities of athletes and coaches.

Key words: *self-efficacy, playing position, handball players*
